
Het evangelie

Als eerste in een serie van vier, is het thema van dit Adventnummer 'Het evangelie'. De drie hier op volgende thema's (over offer, verwandeling en communie) komen in respectievelijk het komende Paas-, het Pinkster- en het Michaëlnummer van In beweging aan de orde en worden telkens in een groter verband geplaatst.

Het christendom vindt zijn inspiratie in het Nieuwe Testament, in de 'goede engelboodschap' van het evangelie. Het thema opent met een bijdrage van Emil Bock (1895-1959), een van de stichters van de Christengemeenschap, die aangeeft dat je, door de inbedding van het evangelie in de mensenwijdingsdienst, vanuit eigen ervaring en inzicht een toegang kunt vinden tot de geestelijke werkelijkheid van het godswoord. Kunstzinnig therapeute Eva Mees-Christeller ontsluit iets van de taal van de beeldende kunst, waarin de vier evangelisten in een rijke veelheid zijn weergegeven. Hier op aansluitend beschrijft Bastiaan Baan hoe het evangelie als levende realiteit in mensen kan doorwerken. En tot slot laat Marianne de Nooij mensen aan het woord die vertellen over hun ervaringen met evangeliestudie in groepen.

Het evangelie als 'Woord van God'

door Emil Bock (overgenomen uit C. Rau e.a. 'Vom Kultuserleben', vertaling: redactie)

In brede kring hebben de evangeliën het aureool van 'heilige boeken' verloren, niet alleen omdat de methoden van moderne literatuurkritiek afbreuk deden aan het inspiratiedogma, maar met name doordat in het tijdperk van het protestantisme de inbedding in de heilige dienst van de cultus verloren ging. Al zou het principe van de 'heilige schrift' nog zo nadrukkelijk worden beklemtoond, het zal niet in staat zijn de in de 19e eeuw ingetreden profanisering van de bijbel weer ongedaan te maken. De moderne denkende mens kan niet zomaar de weg tot het evangelie als 'het Woord van God' terugvinden door zich vroom een inspiratieproces uit het verleden voor te stellen, als bron waaraan deze geschriften hun ontstaan te danken hebben. Hij zal zich er überhaupt niet van te voren op vastleggen dat de teksten als zodanig een bindend goddelijk karakter dragen, waarmee zij zich van alle andere mensheidsliteratuur onderscheiden.

De vernieuwing van het ware christelijke sacramentalisme leidt ertoe, dat ook de evangeliën weer tot hun eigen hoogte worden opgeheven. Wanneer in het eerste van de vier delen

van het altaarsacrament het evangelie wordt verkondigd, dan verkrijgt het door de eerbied en de aandacht, die zowel in het spreken als in het horen bepalend zijn, die transparantie, waardoor iedere keer weer opnieuw het mensenwoord doorlaatbaar wordt voor het godswoord. Steeds wanneer in de vier delen van de dienst, die een samenspraak tussen de goddelijke en de menselijke wereld vormen, God het woord neemt, wordt het aardse tot drager en orgaan voor het bovenaardse. Zoals in het derde deel brood en wijn drager worden van de tegenwoordigheid van Christus, zo wordt in het eerste deel het mensenwoord tot drager van het substantieel meeklinkende Woord van God. In de evangelielazing voltrekt zich een voortdurend vernieuwend proces – vergelijkbaar met de verwandeling van brood en wijn – van een doorlaatbaar worden en een zich vullen met geestelijke werkelijkheid. Hierin vindt een nieuwe cultuur van horen en spreken een aanvang en een bron. Het evangelie wordt het Woord van God, iedere keer weer opnieuw, in een scheppende tegenwoordigheid. Voor wie dat tot een steeds terugkerende ervaring

wordt, die vindt – zonder daarvoor het hulpmiddel van een dogma nodig te hebben – vanuit helder inzicht toegang tot het feit dat de geschriften van het Nieuwe Testament inder tijd hun ontstaan te danken hadden aan een in levenskrachten ingebedde bovenzinnelijke waarneming; daardoor stemmen ze zozeer overeen met de geest, dat de geestelijke werkelijkheid er in kan binnenstromen en meeklinken.

De vier evangelisten en hun symbolen

door Eva Mees-Christeller
(gemeente Driebergen)

Het bekende beeld van de vierledige mens en zijn wezensdelen heeft zijn origine lang geleden. In de oudheid werden door de ingewijden vier wezenlijk verschillende krachten geschouwd en verbonden met de beelden die men in de kosmos zag. Reeds in de Babylonische tijd hadden sommige mensen de indruk van vier krachten die in vier van de twaalf dierenriemtekens konden worden beleefd. Zij gaven een viertal sferen weer die ook wij nu nog aan de nachthemel kunnen zien staan, en noemden deze: adelaar (of schorpioen), leeuw, stier en mens (of engel). Deze vier sterrenbeelden vormen met elkaar een groot kruis. Zij zijn voor ons enigszins herkenbaar door hun formaties van sterrengroepen, die lijken op de vier beschreven dieren, in het Duits 'Viergetier' geheten. Reeds in het Oude Testament kunnen we hiervan beschrijvingen vinden door de profeet Ezechiël (Ezech. 1, 1-14). Hij beschrijft hoe voor hem de hemelen open gingen en hij God zag, omgeven door een vurige wolk waaruit vier dieren zichtbaar worden die op een mens gelijken. Vier cherubijnen met vleugelen vol ogen verschijnen in de imaginatie van deze levende wezens. Dit heeft de schilder Raphaël op dramatische wijze in 1516 weergegeven als 'Visioen van Ezechiël'. Voorchristelijke afbeeldingen zijn mij niet bekend.

'Visioen van Ezechiël', Raphaël 1516

Hemelse inspiratoren

Uit de middeleeuwen zijn vele kunstwerken te vinden, die de vier tekens laten zien in verband met het Nieuwe Testament. De 'dieren' – of wezens – hebben meestal boeken in hun menselijke handen (Keltische beelden rond 300-500 en later) en zijn gegroepeerd rond de Christus of ook rond de Jonkvrouw (Russische ikonen). Totdat de tekens opeens in beeldhouwwerk en fresco's werden samengevoegd met afbeeldingen van de vier Evangelisten: Mattheüs met de engel, Marcus met de leeuw, Lucas met de stier en Johannes met de adelaar. De kerkvaders Irenaios en Hippolyt waren de eersten die in hun commentaar de tekens in het Nieuwe Testament opnamen. In de vierde eeuw werden deze symbolen van de evangeliën door Hieronymus officieel als traditie opgenomen. Het beeld dat Johannes in zijn Openbaring (Openb. 4, 6-8) had beschreven werd samengevoegd met de beschrijving van Ezechiël. De symbolen vindt men nu in beeld naast die van de vier evangelisten. Het duidelijkst zien wij dit samengaan in de afbeelding uit de negende eeuw uit Aken, ten tijde van Karel

'De vier evangelisten',
Aachen Evangelien ca. 800

de Grote. De evangelisten zijn geïnspireerd door hemelse wezens (dieren) bij het schrijven van hun teksten. Evenzo kunnen wij Catalaanse en Syrische schilderijen bewonderen, alsmede de beroemde 'Bamberger Apocalypse' uit circa 1200, gecreëerd in opdracht van keizer Otto de Derde. De vraag rijst, wat het specifieke karakter van de evangelisten te maken heeft met hun symbolen. Misschien komen wij er achter, als we kijken naar andere vierledigheden op aarde. Dan kunnen we denken aan de vier windstreken, de vier seizoenen, vier natuurrijken, vier elementen en ook aan de vier temperamenten van de mens. Draagt ieder van ons niet leeuw-, stier-, adelaar- en engelkwaliteiten in zijn ziel? Dat dachten de oude Grieken wél, ze schouwden de mens als beeld van de Sfinx, een wezen samengesteld uit deze vier gedaanten. Zou je kunnen zeggen, dat deze vier als zielekwaliteiten door de evangelisten werden gerepresenteerd en hun geschriften kleuren? Zijn deze ook in ons aanwezig in de vier temperamenten?

Een boeiende beschouwing geeft Steiner in voordrachten waarin hij *Mattheüs* verbonden ziet vooral met het *fysieke lichaam*, doordat hij tollenaar was en met aardse schatten te maken had.

Marcus had veel te maken met de levenskrachten van het *etherische*, gezien zijn zorg voor de aardse gezondheid. *Lucas* richtte zijn aandacht op barmhartigheid en liefde, op houdingen in verband met de ziel, het *astrale*. *Johannes* sprak tot en vanuit het *Ik*, de Logos, het woord. Wij kunnen zien, dat de vier evangelisten zich, ieder naar zijn eigen aard, met de wezensdelen van de Christus verbonden voelden en van daaruit over hem berichtten.

Aanvullend vinden wij de volgende beschrijving: Vier van de twaalf zodiac-tekenen vormen samen 'het astrale kruis': stier, scorpioen/adelaar, leeuw en waterman. Dat wijst terug naar de zogenaamde astrale goden uit de Babylonische mythos. Zij zijn Nergal (een gevleugelde leeuw), Marduk (vleugelstier), Nabu (vleugelmens) en Mimurta (adelaar): symbolen van goddelijke macht. Hieronymus spreekt over *Mattheüs* als degene die Jezus als *mens* vanaf zijn geboorte en stamboom beschrijft en daarom de *mens/engel* als teken heeft. Over *Marcus* zegt hij, dat deze begint met Johannes de Doper te noemen als roeper in de woestijn, waar de *leeuw* in thuis is. *Lucas* begint met het offer van Zacharias; de *stier* was een offerdier. Door *Johannes* spreekt de van boven komende geest het sterkst. Daarom het beeld van de *adelaar*. Ook dit is een verklaring die verrijkend is bij de zoektocht naar de oorsprong van het samengaan van evangelisten met hun geestelijke, cherubijnse wezenheid. Allerlei gezichtspunten kunnen elkaar nu aanvullen om ons dichterbij het geheim van de sterrentaal en de afbeeldingen van de evangelisten te brengen. Wie weet ontdekken wij nog veel meer, als wij in alle rust de schilderijen bekijken die wij tot onze beschikking hebben? Wie de beelden op zich in laat werken gaat meer en meer hun taal begrijpen en hun boodschap horen. Daarin ligt ook het antwoord verborgen!

'De Tronende',
Bamberger Apocalypse ca. 1200

Het onuitputtelijke evangelie

door Bastiaan Baan

Het evangelie is niet alleen, zoals het voorgaande artikel beschrijft, geïnspireerd vanuit de wereld van de hoogste hiërarchieën, maar het is tevens zelf de inspiratiebron voor ieder, die de 'engelwoorden' ter harte neemt. Daardoor openen deze woorden zich in zekere zin naar twee werelden: die van de engelen en die van de mensen. In het Evangeliarium van keizer Otto III (± 1000 na Chr.) zijn deze twee inspirerende werelden krachtig uitgebeeld. Boven en onder de evangelist Mattheüs, die in het midden met opgeheven handen in de klassieke gebedshouding is afgebeeld, staan de inspiratoren van het evangelie: oudtestamentische profeten en de aartsvader Abraham, omringd door engelen. Onder hen ontspringen bronnen uit de aarde, waaraan de mensen zich laven. Zoals de Paradijsrivieren gaan de evangeliën als levenwekkende stromen over de aarde. Deze werking houdt echter niet op bij de mens. Bij verschillende gelegenheden sprak Rudolf

Steiner in zijn voordrachten over de levenskracht van de evangeliën, die voor alle bestaan op aarde van doorslaggevende betekenis is: kracht, die tot aan het einde van de aardeontwikkeling werkzaam is. In de voordrachtencyclus die hij indertijd in Den Haag hield¹⁾, gaf hij de aanwijzing, regelmatig het evangelie te lezen – ter wille van de aarde: 'Wanneer iemand het Johannesevangelie neemt en daarin slechts drie zinnen leest, maakt dat oneindig veel uit voor de wereld. Want wanneer geen sterveling op aarde het Johannesevangelie zou lezen, zou de taak van de aarde niet vervuld kunnen worden. Van onze deelname daaraan stralen spiritueel de krachten uit, die de aarde voortdurend nieuw leven schenken tegenover datgene, wat in de aarde afsterft.'

Mystici

Vaak stellen we ons het evangelie veel te statisch voor, als een afgesloten boek dat 'verleden tijd' is. Wie met de inspiratiebronnen van het evangelie in aanraking komt, merkt dat deze woorden onuitputtelijk zijn. In het groot kunnen we dat op de voet volgen bij verschillende mystici, die door deze aanraking andere mensen werden. De Duitse mystica Anna Katharina Emmerich (1774-1824) maakt imaginatief, inspiratief en intuïtief alle gebeurtenissen uit het evangelie mee, alsof ze er zelf bij aanwezig is. Tot in de kleinste details dicteert ze aan haar schrijver Clemens Brentano wat zich ten tijde van Jezus Christus afspeelde. Alleen al voor de beschrijving van de gebeurtenissen van Witte Donderdag tot en met Paaszondag²⁾ heeft ze bijna 400 bladzijden nodig. Ze vertelt daarover met een levendigheid, alsof ze direct ooggetuige is van de gebeurtenissen.

Tot in het lichaam worden deze overweldigende indrukken zichtbaar: Anna Katharina Emmerich ontving bij het zien van de lijdensweg

¹⁾ 'Welche bedeutung hat die okkulte Entwicklung des Menschen für seine Hüllen und sein Selbst?' GA 145, 24 maart 1931

²⁾ 'Das bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi' - Anna Katharina Emmerich, Stein am Rhein 1996

'De evangelist Mattheüs', Evangelarium van keizer Otto III

van Christus steeds opnieuw spontaan de wondtekens van de gekruisigde. 'Zij zag de lichtende gestalten van de gekruisigde levend vóór zich. Zijn wonden straalden als vijf lichtende kringen. Haar hart werd door een geweldige storm en door vreugde bewogen. Haar verlangen om mee te lijden werd bij de aanblik van de wondtekens zo heftig dat het was alsof het medelijden uit haar handen, haar voeten en haar rechter zijde naar de wondtekens van de verschijning toestroomde. Toen schoten eerst uit de handen, dan uit de voeten en tenslotte uit de zijde van de gekruisigde uit iedere wond drie bloedrode lichtstralen, die pijlvormig eindigde bij haar handen, haar voeten en haar rechter zijde. [...] Op het ogenblik van de aanraking ontstonden er bloeddruppels op deze plaatsen. [...] Zij voelde na haar stigmatisering een verandering in haar hele lichaam. Het leek alsof haar bloedsomloop zich omdraaide en naar de wondtekens toestroomde. Zelf zei ze: Dit is onuitsprekelijk.'

Aangeraakt worden

Niet alleen zijn bij de grote mystici zulke ervaringen indrukwekkend vertolkt, maar tot op de dag van vandaag kunnen enkelingen, door zich te verdiepen in deze inhouden, uit de bron putten. In het pastorale werk klinkt in allerlei toonaarden de ervaring van het aangeraakt worden, soms tot aan de fysieke pijngewaarwording (zie kader). Maar altijd roept de intensieve uiteenzetting met inhouden van het

evangelie vroeg of laat de indruk op, dat deze woorden in ons, aan ons, door ons werken en ons willen omvormen.

Friedrich Rittelmeyer ervaart bij de meditatie van inhouden uit het Johannesevangelie, dat de woorden van Christus hun sporen in hem achterlaten. 'Het was alsof deze woorden zeiden: wanneer we in je willen leven, moeten we je eerst omvormen. De intieme geestelijke lichamelijke, die als haar geestelijke bouwmeester achter de stoffelijke lichamelijke staat, kwam in het bewustzijn. Daaraan werden veranderingen merkbaar. Tot aan sterke lichamelijke gevoelens, ja, tot aan indringende lichamelijke pijnen kon de meditatie van de woorden van Christus ontwikkeld worden. De nawerking was een machtig bewustzijn van genezing, dat vermoeden liet wat werkelijke gezondheid is. [...] De woorden van Christus zeiden min of meer duidelijk, hoe het lichaam er uit zou moeten zien, waarin ze werkelijk zouden kunnen leven'.³

Wie vertrouwd is met de evangelielezing in de mensenwijdingsdienst, weet uit eigen ervaring hoe diep deze woorden kunnen doorwerken, wanneer ze niet zelf gelezen, maar aan het altaar gesproken en gehoord worden. Wanneer ze van mond tot oor gaan, kunnen de woorden van het evangelie de weg naar het hart vinden – of zelfs 'door merg en been gaan'.

³) Tekst: Friedrich Rittelmeyer, 'Mijn ontmoetingen met Rudolf Steiner'.

'Ik was een periode niet in de kerk geweest. Ik miste het en besloot zondag 2 april naar de kerk te gaan. Ik kwam binnen en mijn gevoel was juist. Het was goed om er te zijn. Tijdens de voorbereiding van de verwandeling werden mijn handpalmen warm. Ineens was er een vreselijke pijn; een gevoel of mijn handpalmen doorboord werden. Het was bijna niet uit te houden. Ik schrok en keek naar mijn handen. Ik heb mijn handen open op mijn schoot gelegd en de pijn is geleidelijk minder geworden. [...] Het gevoel dat mijn handpalmen regelmatig 'open' gaan is niet nieuw voor mij, maar deze ervaring met zoveel pijn is nieuw. Vanaf 2 april zijn mijn handpalmen overgevoelig en ik kan tot nu toe deze ervaring nog niet zo goed plaatsen. Toch ben ik ook blij met deze ervaring, die mij innerlijk iets schenkt.'
(Anoniem)

Twée of drie in zijn naam

door Marianne de Nooij

Zowel in de kerkgebouwen van de gemeenten als in een huiskamer bij iemand thuis werken groepen mensen met elkaar aan het evangelie. Soms is een nieuwtestamenteisch bijbelboek onderwerp van studie; anderen werken meer thematisch, zoals aan fragmenten uit de Paulusbrieven, en in vrijwel elke gemeente is er wel een groep die zich bezighoudt met de perikopen, de evangeliëgedeelten die door het jaar heen in de mensenwijdingsdienst worden gelezen. Sommige groepen bestaan trouw vele jaren achtereen, andere werken een paar jaar en lossen dan weer op. Wereldwijd zijn er ook heel wat evangeliëgroepen geweest die uitgroeiden tot een gemeentekiem, die in de loop der tijd weer uitgroeide tot een levendige gemeente met een eigen gebouw en eigen priesters.

In Zoetermeer komt in de therapieruimte van een kunstzinnig therapeute maandelijks een groep bijeen die wordt begeleid door een geestelijke uit de gemeente Den Haag. Anneke van Wensveen uit Zoetermeer: "In de jaren '70, ik maakte toen nog geen deel uit van de groep, startten we hier met het Johannes-evangelie onder begeleiding van Harry Buisman. Later werkten Marije Stevens, Henk de Bruijn en Maarten Udo de Haes met ons en vorig jaar nam Lisette Buisman deze taak over. We zijn meestal met zo'n tien mensen. Soms hebben we een opmaat, bijvoorbeeld over het Onzevader in allerlei verschillende talen. Daarna lezen we met elkaar het stuk tekst vanaf waar we gebleven waren en kijken dan wat ons opvalt. Lisette vertelt erover en daar komen dan vaak hele verrassende dingen uit naar voren. Laatst ging het over de tranen van Jezus bij het graf van Lazarus. Je denkt dan dat hij gewoon verdrietig is omdat het zijn vriend is, maar daar zit dan nog een hele wereld achter. Met de antroposofie kun je heel anders naar het evangelie gaan kijken dan ik gewend was vanuit mijn katholieke opvoeding. De mensen die hier komen gaan soms diepbewogen met een bijzondere ervaring naar huis, dat werkt dan diep door in je gewone leven. Het zo met elkaar werken schept een band. Toen iemand, die al jaren deelnam aan de evangeliëgroep, na ernstige ziekte overleed, hebben twee mensen uit onze groep geministreerd bij de uitvaart. En iemand van ons is eens op geraffineerde wijze beroofd door twee keurig ge-

klede heren; er is toen spontaan een hulpactie op gang gekomen.'

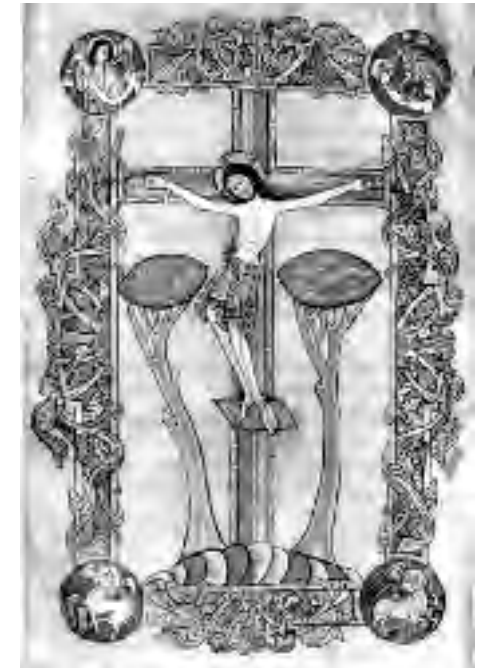
Tot het jaar 2000 was Haarlem een zelfstandige gemeente van de Christengemeenschap met een eigen kerkgebouw. Door de terugloop in het aantal leden en het tekort aan priesters fuseerde de Haarlemse gemeente met Amsterdam en werd het gebouw verkocht. Astrid Koch uit Heemstede: "Juist in die tijd van de fusie was het voor ons belangrijk dat de evangeliëgroep, die hier al zo lang bestond en elke twee weken bijeen kwam, behouden bleef. De groep begon indertijd onder leiding van Henk de Bruijn, met wie aan het Lukasevangelie werd gewerkt. Later nam Siegwart Knijpenga het over en was het Marcusevangelie aan de beurt. Als vrucht van onze studie aan dit evangelie verscheen in 2004 Siegwarts boek 'Niets is verborgen - kosmische dimensies in het Marcusevangelie' bij uitgeverij Kok Kampen. Met Siegwart en later met Ernst Terpstra gingen we verder aan het Mattheüsevangelie, waar we ongeveer twee jaar over hebben gedaan en nu begeleidt Ernst ons bij het Johannesevangelie. Als voorbereiding op het Johannesevangelie hebben we met een groepje het boek 'De zeven Ik-ben woorden' van Friedrich Rittelmeyer doorgewerkt. Wat voor mij zo waardevol is als je met meerdere mensen naar een tekst kijkt, is dat er heel verschillende dingen naar voren komen. Met elkaar krijg je zo veel meer toegang tot de tekst."

In Emmen startten mensen, die elkaar van de vrijeschool kenden, ruim twintig jaar geleden een studiegroep over het Onzevader. Op zeker moment werd Frank Storm, geestelijke in Groningen, gevraagd om godsdienstlessen in Emmen te komen geven. De ouders van de kinderen die aan de lessen deelnamen wilden graag met Frank aan het Nieuwe Testament werken. Joke Krol uit Emmen, die na enige tijd door een vriendin gevraagd werd: "Ik vond het geweldig om mee te doen. In de manier waarop in de Christengemeenschap met het evangelie wordt gewerkt voel ik me met mijn katholieke achtergrond helemaal thuis. We kwamen in de loop van de tijd bij verschillende mensen thuis bijeen. Ik herinner me nog iemand bij wie we lange tijd in huis kwamen; zij ging verhuizen naar het westen en vond het zo jammer de groep te moeten missen. Zij had namelijk de ervaring dat er altijd zo'n bijzondere energie werd opgebouwd, die ook bleef als de mensen weer naar huis waren. Dat had voor haar te maken met 'waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn, ben ik in hun midden'. We zijn meestal met ongeveer tien mensen en verdiepen ons momenteel in de Openbaring van Johannes. We doen het heel rustig aan en komen op een avond soms niet verder dan twaalf regels, omdat er zoveel aan te ontdekken valt. Frank is daarin onze lantaarn. Hij heeft een zeer veelzijdige kennis over andere religies, de wereldpolitiek, de antroposofie en hij geeft heel veel ruimte. Wat we steeds doen is dat we de tekst proberen te vertalen naar de huidige tijd en ons persoonlijke leven. Dan kom je op vraagstukken als hoe je omgaat met macht, geld, moraal, eerlijkheid, de kracht van het woord, welke kracht heeft jouw eigen - al dan niet uitgesproken - woord, wat is daarin je verantwoordelijkheid. Het is steeds weer een oproep om te kijken naar je eigen leven, je werk, je puberkinderen. In de Goede Week bracht de betekenis van het lijden en de wanhoop van Jezus bij ons een diepe ontroering teweeg, omdat we dat zo groots in ons diepste gevoel beleefden; we kunnen daar dan heel intiem over komen te

spreken. Het is voor ons allemaal een inspiratie en rustpunt in de maand. De groep is lang een lokale aangelegenheid geweest, maar we raken nu ook wat meer betrokken bij het gemeentelven in Groningen. We groeien nu niet en hebben het voorlopig losgelaten dat we zouden kunnen uitgroeien tot een zelfstandige gemeente."

Ouders

In de gemeente Eindhoven zitten de ouders voorafgaand aan de Zondagsdienst voor de kinderen - wanneer de kinderen in een oudere en een jongere groep een verhaal verteld krijgen - in een kring in de kerkruimte om zich met elkaar te richten op het evangeliëgedeelte dat straks in de kinderdienst gelezen zal worden. Guus Janssen uit Roermond: "Met een paar gemeenteleden samen begeleiden we om beurten deze momenten van

*'The crucifixion',
Winchester Psalter ca. 1070*

evangeliestudie. In de kinderdienst wordt het evangelie doorgaans in de vertaling van Ogilvie gelezen, wij lezen ook wel andere vertalingen. Bij de vraag van de Farizeeërs aan Christus 'wanneer komt het rijk Gods?' geeft de Willibrordvertaling als antwoord 'het is midden onder u', Ogilvie vertaalt met 'in uw binnenste', en de Nieuwe Bijbel Vertaling zegt 'het ligt binnen uw bereik'. Hebben ze gelijk? Hebben ze allemaal gelijk? Vullen ze elkaar aan? We lezen met elkaar een keer hardop. Ik houd vooraf een korte inleiding over welke thematiek er aan de orde is en probeer te eindigen met een vraag hoe je hiernaar zou kunnen kijken. Stel dat je het als een krantenbericht voor het allereerst onder ogen krijgt. De een ontvangt het weer heel anders dan de ander, die hoort dit en die hoort dat, dat is allemaal goed. Dan is het afhankelijk van de aanwezigen en van het evangeliegedeelte wat er op gang komt. Ik voel me geïnspireerd door de evangeliebesprekingen die wij hier in Roermond hebben gehad. Als ik de bespreking met de ouders voorbereid, pak ik ook altijd de Griekse tekst erbij. Het is heel interessant om gevoel te krijgen voor een werkwoordsvorm die in het Grieks gebruikt wordt, de *aoristus*. Dat is een werkwoordsvorm die aangeeft dat iets onbegrensd in de tijd plaatsvindt. Ja, als er iets is wat echt onbegrensd is in de tijd, dan is dat het evangelie. Als je de *aoristus* tegenkomt in de tekst, dan kun je meevoelen dat we als mensheid midden in een groeiproces zitten. We hebben op die zondagochtenden maar kort de tijd. Door wat mensen naar aanleiding van het gelezen evangelie vertellen ontstaat er in ons midden een kleurig palet en daar kan ieder het zijne weer van meenemen. Zo werken we met elkaar aan een openheid voor het evangelie, dat even later klinkt in de kinderdienst."

Zorginstellingen

Vanuit de Christengemeenschap wordt er niet alleen in de kerken en in huiskamer groepen aan het evangelie gewerkt maar zijn er ook

verschillende groepen actief in een zorginstelling, zoals de perikopengroep in verpleeghuis Dommelhof in Eindhoven, de groep die met bewoners van Bronlaak in Oploo (een zorginstelling voor volwassenen met een verstandelijke beperking) werkt aan het Johannesevangelie en de evangeliegroep in Huize De Sterrewijzer in Olen, ca. 30 kilometer ten oosten van Antwerpen. Ignaz Stegeman, geestelijke in Antwerpen: "Huize De Sterrewijzer is een rust- en verzorgingstehuis, waarvoor indertijd het initiatief is genomen vanuit het gedachtegoed van de antroposofie en de Christengemeenschap. Veel bewoners in Huize De Sterrewijzer komen echter uit de lokale omgeving en worden verwezen door het OCMW (Sociale Dienst); dat maakt dat veel bewoners niet op voorhand bekend zijn met de achtergrond van Huize De Sterrewijzer.

Ik houd daar eenmaal per twee weken de mensenwijdingsdienst op donderdag. Daarna werken we nu met een twaalftal mensen aan het evangelie van die week, wat zojuist in de dienst is gelezen. In de groep zitten zowel mensen die vertrouwd zijn met de Christengemeenschap als mensen voor wie dat allemaal compleet nieuw is. Ik vertelde als introductie dan ook eerst over de boog van de perikopen door het jaar heen, het organisme van het jaarevangelie, en er komen dan ook allerlei vragen over de Christengemeenschap. Iedere zondag komt de pastoor hier voor de heilige mis; waarin onderscheidt deze zich van de mensenwijdingsdienst? Er is dan vaak veel verwondering en tegelijk ook veel begrip.

We lezen met elkaar nog eens het evangelie wat in de dienst heeft geklonken. Dan bouwen we de beelden met elkaar op en stellen die voor ons. Ik werk veel met de 'Bildermappen' van uitgeverij Urachhaus, waar kunstafbeeldingen in zitten met betrekking tot de jaarfeesten. Mijn vrouw Sonja heeft in onze gemeente in Antwerpen jarenlang cursussen gegeven over de perikopen in verbinding met beelden uit de kunst, dus we beschikken over een grote voorraad beeldmateriaal als ondersteuning voor het gesprek. Ik nodig de deel-

nemers uit de beelden in zich op te nemen. Sommigen zitten wel eens wat vast aan een bepaalde bijbeluitleg en kunst kan het gesprek dan vrijer, beweeglijker maken. Dan worden ontdekkingen gedaan waarin het evangelie zich opent, zodat je kunt herkennen dat wat daar beschreven is ook te maken heeft met jezelf, dat het voor jou geschreven is, dat jij daar beschreven wordt. Dat zijn vreugdevolle openbaringen, we maken dan ontroerende ogenblikken door.

De stiltes die ontstaan hebben daarin zo hun

eigen betekenis. Niet overal wordt een lange stille gemakkelijk uitgehouden, de Vlaming spreekt dan echter in alle rust de rijkdom van zijn eigen ziele diepten aan. Men verwacht van mij natuurlijk ook wel de rol van gespreksleider, maar ik richt me er vooral op dat ik het gesprek laat ontstaan en daarin zelf ook deelnemer ben. Dat vind ik belangrijk, je ontdekt het met elkaar. Dan blijkt dat, waar je een kring vormt die zich richt op zo'n inhoud, er iets heel anders uitgesproken kan worden dan je ooit in je eentje gedacht zou hebben."